

Kitap İncelemesi

Soğuk Savaş sonrası Çin-Hindistan ilişkileri

Ahmet Emin Yıldız^{1,*}

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Taşıt Teknolojileri Anabilim Dalı, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye. ORCID: 0000-0003-4822-9667.

* İletişim: ayildiz.29@gmail.com

Oğuş, Nezir. 2021. *Soğuk Savaş Sonrası Çin-Hindistan İlişkileri*. İstanbul: Urzeni Yayınevi.

DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.62>

Dünya tarihinin neredeyse her safhasında yer almış; en önemli ve kadim medeniyetlerden birisi olan Çin Medeniyetinin günümüzdeki varisi ve dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip devlet olan Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) ve Asya’da “kıta devleti” konumunda bulunan, dünyanın en büyük demokrasisi kabul edilen Hindistan Cumhuriyeti (Hindistan) arasındaki ilişkiler her dönemde araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Nezir Oğuş da bu araştırmacılar arasında yerini almaktadır.

Nezir Oğuş’un 2018 yılında Çanakkale Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler alanında tamamladığı yüksek lisans tezine dayanan kitap, Soğuk Savaş sonrasında Çin ve Hindistan devletleri arasında oluşan karşılıklı ekonomik bağımlılığın siyasal bağımlılığa nasıl ve ne derece dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Oğuş, çalışmasında Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye tarafından ele alınan “Karşılıklı Bağımlılık Teorisi” çerçevesinde, Çin ve Hindistan’ın ekonomik ilişkileri ve karşılıklı ekonomik bağımlılığı, siyasal bağımlılığa ve kültürel ilişkilere doğru nasıl evrildiğini irdelemektedir. Oğuş’un hipotezi, devletlerin karşılıklı olarak birbirleriyle kurduğu veya kuracağı ekonomik iş birliğinin zamanla geniş alanlara yayılmasıyla devletlerin birbirine siyasal açıdan da bağımlı olabileceğidir. Çalışmanın başlangıç noktasını belirleyen soru, Çin ve Hindistan arasındaki, hipotezinde iddia ettiği bu bağımlılık evrilmesinin nasıl olduğudur. Bu evrilmede iki devletin, arasındaki sorunlara rağmen bölgesel bir müttefiklik içinde olmalarının önemine vurgu yapılmaktadır. Kitapta üzerinde durulan ana mesele, karşılıklı bağımlılık teorisi

çerçevesinde Çin ve Hindistan arasındaki ilişkilerin dış politika davranışlarındaki yansımalarının incelenmesidir.

Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, karşılıklı bağımlılığın teorik ve kavramsal çerçevesine, karşılıklı bağımlılığın uluslararası ilişkilerdeki yerine, küreselleşme ile ilişkisine ve uluslararası politikaya etkisine farklı bakış açılarıyla yer verilmektedir. Oğuş, teorik ve kavramsal çerçeveyi çizerken ilişkilerin karmaşıklaşması sonucunda ortaya çıkan “karmaşık karşılıklı bağımlılık” teorisine de dikkate çekmiştir. Bu teorinin; uluslararası alandaki iletişim kanallarının fazlalığı (multiple channels), ilişkilerdeki hiyerarşinin ortadan kalkması (absence of hierarchy among issues) ve küresel siyasette askeri gücün öneminin azalması (minor role of military force) durumları üzerine kurulduğunu vurgulamaktadır. Bu bölümün sonunda, çalışmanın teorik çerçevesini çizen “karşılıklı bağımlılık teorisine” getirilen eleştirilere de yer verilmektedir. Bu teoriye, realist gelenek; tarih perspektifinden yoksun olduğu, yeni realist gelenek marjinal olduğu ve sosyal gelenek ise yanlış ifadelerle tanımlanmış bir teori olduğu şeklinde eleştiri getirmektedir. Realist akımın temsilcilerinden biri olan K. Waltz’ın askeri konuları yüksek politika (high politics) şeklinde değerlendirirken, karşılıklı bağımlılık teorisinin ilgilendiği konuları düşük politika (low politics) şeklinde nitelemesi ise teorinin en önemli farklılık göstergelerinden biri olmaktadır.

İkinci bölümde Çin’in soğuk savaş ve sonrasındaki ekonomisine, izlediği dış politikalara, Mao ve Deng dönemlerindeki reform hareketlerine ve ekonomik bağımlılık çerçevesinde Hindistan ile olan ekonomik ilişkilerine değinilmektedir. Yeni süper güç Çin’in dünyanın en kalabalık ülkesi (2017 yılı: 1 milyar 379 milyon) olması ve ikinci sırada ileride Çin’i geçebileceği değerlendirilen Hindistan ile diğer alanlarda olduğu gibi nüfus olarak da rekabete gireceği öngörülmekle birlikte yazar tarafından ileride Çin’in en çok uğraşacağı problemlerinden birinin 1,5 milyara yaklaşan nüfusu olacağı ortaya koyulmaktadır. Çin’in ekonomik alandaki bu hızlı büyümesi ve yaşadığı sorunlardaki (sınır, toprak vd.) çatışmacı hali ABD’nin Çin’i bir tehdit olarak algılamasına yol açtığı değerlendirildiği yapılmaktadır. Ekonomik ilişkiler açısından Çin ve Hindistan özellikle 1990 sonrasında birçok ortak problem (nüfus, yoksulluk) sebebiyle ekonomik ve sosyal açıdan öncelik verilen ortak politikalar üretmiştir. Bu ortak tehdit ve çıkarlar, komşu ülkelerle iyileştirilen güvenlik ilişkilerini ve ekonomik bağları öncelikli hale getirmiştir. Sorunlara rağmen bu ekonomik bağımlılığın etkileri Asya pazarında da kendisini göstermiştir. Bu bölümde son olarak Çin’in ihracat ve ithalat verileri ve Hindistan’ın Çin üzerindeki rolüne yer verilmekte ve bu iki ülkenin ekonomik açıdan karşılıklı bağımlılığı ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

Üçüncü bölümde, Hindistan'ın kurulma sürecinden başlayarak Soğuk Savaş ve sonrasında günümüze kadar olan süreçteki siyasal, ekonomik ve kültürel değişimlerine değinilmektedir. Sonrasında Çin ile olan ekonomik ilişkileri karşılıklı bağımlılık teorisine göre incelenmektedir. Hindistan'ın Nehru dönemi, sonrası ve Soğuk Savaş dönemi dış politikasında "Doğuya Bak" (look East policy) ve "Kuzeye Bak" (look North policy) stratejileri, "Orta Asya ile Bağlantı Kurma Politikası" (connect central asia policy) konu kapsamında incelenmektedir. Ayrıca Oğuş, Hindistan'ın ekonomisini soğuk savaş öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayırarak Hindistan'ın ekonomisi için önem teşkil eden alanları istatistiki bilgiler ışığında incelemektedir. Bu bölümde son olarak Hindistan'ın Çin ile olan ekonomik ilişkileri ve karşılıklı bağımlılık teorisi açısından bağımlılığı ele alınmaktadır. Soğuk savaş sonrasında uluslararası sistemin değişen doğası, yalnızca güç dengesini etkilemekle kalmayıp ülkeler arasında ekonomik karşılıklı bağımlılığı da artırmaktadır. Hindistan'ın ihracat ve ithalatında Çin'in rolü incelenmekte ve bölüm sonunda karşılıklı ekonomik bağımlılığın Hindistan açısından daha önemli olduğu iddiası gerekçeleriyle birlikte sunulmaktadır.

Kitabın son bölümünde, Çin ve Hindistan arasındaki sorunlar, çatışmalar, rekabet, normalleşme ve siyasal ilişkiler konularında; iki ülkenin siyasal ilişkileri, çatıştıkları ve rekabet ettikleri bölgeler ve ilişkilerin değişim süreçleri ortaya koyulmaktadır. Oğuş bunu yaparken, Çin ve Hindistan'ın karşılıklı ekonomik bağımlılığının siyasal bağımlılığa evrilmesine değinmekte, iki ülkenin günümüzdeki ilişkilerinden yola çıkarak siyasal bağımlılık-bağımsızlık örneklerine de yer vermektedir. Yazar, 2006 yılının iki ülke arasında dostluk yılı ilan edilmesi, 2010 yılında stratejik ekonomik diyalog kurumu kurulması ve 2017 yılında Hindistan'ın Şangay'a üye olarak kabul edilmesi gibi somut adımlar üzerinden iki ülkenin karşılıklı ilişkilerini ve günümüzdeki durumlarının tahlilini sunmaktadır.

Çalışma kapsamında geleceğin iki süper gücü olduğu değerlendirilen Çin ve Hindistan arasında ileride de çatışma nedeni olabilecek konular sıralanarak analiz edilmektedir. Yazar, konularda barışçıl bir yöntem seçilmesini, ekonomik-siyasal bağımlılığın çatışma alanlarının çözümüne katkı sağlayacağı savının pratiği olarak görmektedir. Ancak, bu iki ülkenin dünyanın en çok enerji tüketen ülkeleri arasında olması, bundan dolayı enerji bağımlılıklarının artması ve buna ilave olarak su kaynaklarının azalması da gelecekte bu iki ülke arasındaki ilişkileri belirsiz hale getirmektedir. Bu belirsizliği oluşturan diğer etkenlerde kitapta sıralanmaktadır. Yazar çalışmada, Çin ve Hindistan arasında olacak bir iş birliğinde karşılıklı çıkar sağlayacakları en önemli alanı enerji olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte küresel güçler de düşünüldüğü zaman bu

iki ülkenin enerji alanında iş birliği yapmasının kaçınılmaz olduğu sonucuna varmaktadır. Yine yazara göre bu iki ülke arasındaki iş birliği “çok merkezli” bir uluslararası sistemi teşvik ederek küresel yapıdaki olası bir değişimi yakından etkileyebilecek potansiyele sahiptir.

Çalışmada incelenen ülkeler, geleceğin iki süper gücü olarak değerlendirilen Çin ve Hindistan’dır. Dünyanın bu iki süper gücünün bir de komşu olduğu düşünülürse aralarında doğal bir rekabet oluşması kaçınılmaz sonuçlardan biridir. Oğuş kitabında bu rekabet olgusunu iyi yakalamış ve analiz etmiştir. Yazar kullanmış olduğu “karşılıklı bağımlılık teorisini” tanımladığı bölümde bu teoriye yöneltilen eleştirilere de yer vererek kendi içinde teorik açıdan bir değerlendirme barındırmaktadır. İki ülkenin tarihsel bir süreçten itibaren değerlendirme kapsamına alınması aralarındaki ilişkileri karşılıklı bağımlılık teorisine göre sağlıklı değerlendirebilme açısından faydalı olmuştur. Bu kapsamda çalışma, bu iki ülke üzerinde çalışma yapacak olan araştırmacılara rehber niteliğinde olduğu ve bir yüksek lisans tezinin ötesinde etkili bir kitap niteliğinde olduğu değerlendirmesi yapılabilir.

© 2023. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).